

СТО ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ГЕНЕРАЛ ВЛАДО ТОДОРОВ
Моите варненски срещи с него

Генерал-лейтенант Владимир (Владо) Тодоров Николов е роден на 30 август 1925 г. в село Мокрен, община Котел, Сливенска област. Основното си образование завършва в родното си село, а гимназия в Котел. Активен член на Работническия младежки съюз (РМС), изключен по политически причини от гимназията. През 1943 г. е ятак на сливенския партизански отряд „Съби Димитров“, преименуван впоследствие на „Смърт на фашизма“, за което е арестуван, инквизиран и осъден на 15 години лишаване от свобода. От Сливенския затвор излиза на 9 септември 1944 г. и става организационен секретар на РМС в Котел. От 1947 г. работи в контраразузнавателните органи на Държавна сигурност в Бургас, Варна, Добрич и София. През 1952 г. завършва едногодишна школа на КГБ, а през 1964 г. Академията за обществени науки в Москва. От 1965 г. работи във външнополитическото разузнаване. През 1968 г. е изпратен на задгранична работа във ФРГ под прикритието на консул във Франкфурт на Майн. От 1972 г. е зам.-началник, от 1977 г. първи зам.-началник, а от 1986 – 1990 г. началник на Първо главно управление на Държавна сигурност. От 1976 г. е генерал-майор, а от 1985 г. генерал-лейтенант. Носител е на много български и чуждестранни държавни отличия.

След освобождаването му от разузнавателната служба през 1990 г. ген. Тодоров е подложен на тенденциозно съдебно преследване с обвинението, че е унищожил архивни материали, съхранявани в Държавна сигурност, на Георги Марков. През 1992 г. е осъден на 10 месеца лишаване от свобода, които излежава в Софийския затвор.

Той е инициатор и учредител на Асоциацията на разузнавачите от запаса (АРЗ), регистрирана на 5 май 1995 г., на която става председател, а след оттеглянето му през 2001 г. – почетен председател. Под неговото ръководство Асоциацията на разузнавачите от запаса започва да води активен обществен, социален и културен живот, което продължава и днес, 30 години след основаването ѝ.

Почива през 2012 г., когато е изпратен с уважение и обич от стотиците разузнавачи, които са служили под негово ръководство и в паметта на които той остава една от светлите личности в българското външнополитическо разузнаване. За него се написаха книги, в които е отразен изключителният му принос в развитието на Първо главно управление. И днес в медиите и социалните мрежи се пише за живота и делото на Генерала.

х х х

С генерал Владо Тодоров се запознах след като започнах работа като преподавател във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ през 1998 г. Няколко месеца преди мен там вече преподаваше моят бивш началник от Висшия институт на МВР ген. доцент Петко Кипров. С него се сближихме не само поради връзката ни от института, но и защото издадохме заедно през 2000 г. книгата „Теория на контраразузнаването“, която се използваше и като учебник от студентите. Та той един ден ми каза, че

непосредствено под университета е вилата на ген. Владо Тодоров, с който бяха в близки отношения и който изкарваше цялото лято на нея. И вилата, и университетът бяха почти на брега на морето, над местността „Кабакум“, намираща се между комплексите „Златни пясъци“ и „Св. св. Константин и Елена“. За ген. Владо Тодоров само знаех, че е последният началник на Първо главно управление и че през 1992 г. го бяха осъдили и лежа в затвора с обвинението, че е унищожил архивните материали на писателя Георги Марков, който почина през 1978 г. в Лондон и на Запад се поде силна антибългарска пропагандна кампания, че е убит от ДС. Кипров ми е разказвал, че е посещавал Тодоров в затвора, че той не се е оплаквал нито веднъж от присъдата и престоя в затвора, гледал философски и спокойно на пребиваването си там, смятал, че осъждането му е една политическа поръчка на новите управляващи и че ще бъде реабилитиран (което наистина стана през 1997 г.). Обясняваше си това негово спокойствие със закалката му – той е лежал в затвора и преди 9 септември 1944 г. за антифашистка дейност.

Един слънчев летен ден Кипров ме покани да отидем до вилата и тогава се запознах с генерала и съпругата му, рускинята Лидия. Вилата бе на върха на едно стръмно място и от нейната широка покрита тераса имаше много красив изглед към брега и морето. Под нея в наклонения двор растяха няколко плодни дървета и имаше малка градина, в която отглеждаха различни зеленчуци. Една малка уличка я делеше от двора на университета.

Няма да разказвам подробности за гостоприемството на Тодоров и съпругата му. И за приятните мигове на терасата на чаша вино и домашни сладки. И обикновено с Кипров, а понякога сам, го посещавах на вилата. Засичали сме се и на плажа, заедно с тяхното внуче, едно хубаво момиче, което носеше името на баба си.

Владо Тодоров бе общителен човек, който поддържаше много контакти и бе посещаван на вилата от негови приятели и познати през цялото лято. Това бяха местни варненци, с които той е служил 6 години като заместник областен директор на МВР – Варна, или хора от София и цялата страна, главно негови колеги, пребиваващи на морето през лятото. Очевидно идваха да си припомнят миналото, да вземат съвет от него. Тогава разбрах, че той е учредител на Асоциацията на разузнавачите от запаса (АРЗ) и неин почетен председател и при него идваха членове на Асоциацията, най-вече новият председател на Асоциацията Горан Симеонов, за да го видят и да съгласуват провеждани от тях мероприятия.

Естествено, че не бях от близките хора на генерала. Повече слушах каквото си говореха с Кипров. А поводи за разговори имаше. От тях си спомням тревогата им по повод Закона за досиетата и „осветяването“ на бившите служители и агенти на Държавна сигурност и Разузнавателното управление на Министерството на народната отбрана. И двамата смятаха (и аз), че това е национално предателство и ще разбие бъдещето на тези служби. Наистина повече ги слушах, но постепенно започнах да се опитвам

да се вмъкна в разговорите им и най-вече да чуя мнението на генерала по даден въпрос. Мисля, че той ми обърна по-голямо внимание, след като му подарих няколко от книгите, които бях публикувал. По повод на тях и на други мои писания съм го питал и дори провокирал да сподели свои мнения и виждания по дадени случаи и проблеми. Ще спомена три от тях, които са ми направили по-силно впечатление от тези контакти и разговори с него.

* Две-три години, през лятото, в университета идваше Владимир Костов, който придружаваше една от преподавателките. Същият Владимир Костов, който, като служител на разузнаването, докато пребивава във Франция под прикритието на кореспондент на Българската телевизия през 1977 г. се обяви за политически емигрант, издаде цялата резидентурна група и се ангажира в антибългарската дейност на радио „Свободна Европа“. Той написа книгата „Българският чадър“, в която твърдеше, че подобно на Георги Марков ДС се опитала да го убие, като изстреляла сачма с отрова в тялото му, но останал жив, защото отровата не му въздействала смъртоносно. След 1989 г. той се върна в България и работеше като журналист на свободна практика. Дори един ден в бюфета на университета по покана на неговата приятелка седнах на тяхната маса и се запознах с него. Аз вече знаех подробности за предателската му история от книгата „След дълго мълчание“ на неговия резидент Димо Станков, отпечатана през 2001 г. и бях описал случая през 2003 г. в моята книга „Разузнаването от древността до наши дни“. Не знам дали знаеше за това, но нито той, нито аз в разговора ни коментирахме тази история и побързах да се разделя с тях. След няколко дни се отбих във вилата на генерала и му казах за неговото пребиваване в университета. Владо Тодоров се изненада, попита ме като какъв пребивава в университета и след това сподели, очевидно развълнуван, че това е най-сериозното предателство, извършено от служител на ПГУ. Заради него цялата френска резидентурна група е прибрана в България, а един от най-добрите ни агенти във Франция е задържан и осъден. Знаеше, разбира се, за книгата на Станков и за неговата обида от наказанието му. От най-високо място са искали да го уволнят, но ръководството на Първо главно управление е успяло да го спаси, като са го снели от зам.-началник на управлението в началник на отдел. Сподели, че е имало още два случая на служители на управлението, които емигрирали в чужбина, докато са пребивавали там под прикритие, но те са били със слаби възможности и въобще не може да се сравняват с предателството на Костов. Питам го дали Костов се е опитал да установи някакви контакти с бившите си колеги, казва ми, че нито той, нито някой от бившите разузнавачи ще му простят неговото предателство и ще поддържат контакти с него. „Но в интерес на истината, сподели той, Костов, откакто е в България и пише по вестниците, не е казал нищо против службата или за нейни служители. Дори не се е ангажирал с политическа дейност и в своите анализи се стреми да бъде обективен“.

* Нямах как да не стане въпрос на срещите ни за Георги Марков. Имах впечатлението, че не му се говореше много за него. Проявих обаче малко по-голяма настойчивост. Когато започнах да пиша книгата си „Разузнаването от древността до наши дни“ (публикувана през 2003 г.), в която описвах историята с антибългарската кампания по повод смъртта на Георги Марков, реших да пиша за версията, че е излязъл в чужбина като агент на ДС. Отидох при генерала на вилата му, споделих тази идея, цитирах му, че това го твърдят приятелите на Марков Александър Костов и Любомир Левчев в техни книги. Казах му, че полк. Костадин Кюлюмов, с когото знаех, че Тодоров се познава добре и който ми е бил началник в Шесто управление и в Школата на МВР, ми е дал да разбере, че той е бил свързан с ДС. Генерал Тодоров нито потвърди, нито отрече тази версия. Само ми каза, че в съда Кюлюмов е признал, че Марков му е бил доверено лице. И че пак в съда Георги Апостолов, представител на БГА „Балкан“ в Белгия, свидетелствал, че месеци преди смъртта си Георги Марков го е посетил в офиса и му споделил, че английските специални служби го следят, защото са го разкрили като „майор от Държавна сигурност“ и го помолил да предаде това на Стоян Савов – тогава зам.-министър на вътрешните работи, отговарящ за Първо главно управление. Попитах го дали мога да го напиша това и той ми отговори, че това е явна информация и мога да я ползвам както искам. Това и направих. По-късно обаче прочетох едно интервю с Георги Апостолов във в. „Дума“ от 1998 г., от което разбрах, че при срещата си с Георги Марков, той му се е оплакал, че „... шест месеца агентите на „Ителиджънс сървиз“ са по петите му. Не мога да се отърва от тях“ и го помолил да предаде един плик на ген. Савов и да го пита дали е получил месец преди това друг плик. Години по-късно, когато прегледах следственото дело на Марков в Градската прокуратура – София, установих, че Апостолов е казал същото и пред съда.

През 2005 г. журналистът Христо Христов издаде книгата си „Убийте „Скитник“, в която твърди на 967 страници, че физическият убиец на Марков е агентът на Първо главно управление Франческо Гулини с псевдоним „Пикадили“, италианец с датски паспорт. Вдигна се голям медиен шум покрай книгата, ходих на представянето ѝ в салона на БАН, на който присъстваха много от първите държавни и политически мъже на страната, разбира се, основно от средите на СДС. Веднага щом отидох във Варна посетих генерала. Казах му за книгата, за представянето ѝ и за това как се използва за охулване на Държавна сигурност. Генералът сякаш не обърна голямо внимание на това събитие. Беше вече уведомен за книгата. Но ми каза две неща, които запомних. Тази информация за Пикадили не е нова. Богдан Карайотов, следователят по делото, я поддържа още от 1992 г. Уведомява англичаните и датските власти за него, установяват къде живее и един ден на 5 февруари 1993 г. го разпитват в продължение на осем часа в Дания. За да установят, че на 7 септември 1978 г. той не е бил в Англия и не

е възможно на този ден да е прострелял Марков с „чадъра“ на моста „Ватерло“ в Лондон. Освобождават го, а той след няколко дни бяга от Дания в Белгия, оттам се устройва в Австрия, където живее до смъртта си през 2021 г. Защо бяга? Оказва се, че Богдан Карайотов е носил със себе си фотокопия от личното му дело като агент на българското разузнаване, които е раздал на присъстващите. И е имало опасност датските власти да го съдят като шпионин. „Представяш ли си, каза ми генерала, какво предателство. Български следовател носи и представя на чужди специални служби документи за български агент на разузнаването. До какво падение сме стигнали“. Повече не го закачах, защото видях, че се ядоса.

През 2008 г. се вдигна отново голям шум от антикомунистически сили в страната по повод 30 години от смъртта на Георги Марков. Повториха се за кой ли път хулите срещу ДС и обвиненията, че по лично нареждане на Тодор Живков е извършено това „убийство“ от ДС, с подкрепата на КГБ. Едно от твърденията бе, че операцията по убийството на Марков е извършена от Първо главно управление под ръководството лично на ген. Владо Тодоров. Срегнах го генерала да се разхожда по уличката между вилата и университета. Стори ми се уморен, но не издържах и му казах, че трябва да се даде отпор на тези антибългарски нападки и че той е човекът, който може да направи това. Кротко ми отговори, че той вече не контактува от години с медиите, че истината се знае и от англичаните, и от силите в страната, които поддържат обвиненията. И че те ще продължават да крият истината и да ползват случая за нападки срещу ДС. Няма смисъл вече да се говори за Марков от него и неговите бивши колеги от разузнаването. Понякога мълчанието е по-добър отговор, отколкото опити за опровергаване на лъжата. „Но, каза ми той, виждам че се интересуваш и вълнуваш от този проблем. Ти си писмоумен човек, порови се по-старателно около живота на Марков, събери всичко, което е отпечатано – и от него, и за него, докато е пребивавал в България и в Англия, опитай се да стигнеш и до следственото дело, анализирай го и тогава отговори на тези нападки“. Не обърнах много внимание на това му пожелание. Но си спомних за него през 2016 – 2017 г., когато ме поканиха от АРЗ да напишем заедно с полк. Атанас Кременлиев книга за ген. Тодоров по повод 5 години от смъртта му. И тогава реших да вмъкна в книгата една глава за случая Георги Марков, който се преплита със съдбата на ген. Владо Тодоров, за да го защита от несправедливите обвинения, накърняващи неговия професионализъм, патриотизъм и родолюбие. А на следващата 2018 г., след като прегледах 47-те тома на българското следствие, след като изчетох всичко, което е написано от Марков и за него, издадох книгата си „Случаят Георги Марков“, в която вече много подробно запознавах читателите с творчеството и житието на Марков и опитите да се използва неговата съдба за една, по същество, антибългарска кампания. Книгата се посрещна с интерес, бе

представена от редица медии и охулена от антикомунистите у нас. Надявам се духът на генерала да е доволен от изпълнението на неговата заръка.

* През 2010 г. излезе книгата на журналистката Богдана Лазарова „Оня списък – първият разгром на разузнаването“. Аферата с „Оня списък“ беше известна на обществеността години преди това. Аз я бях описал в книгата си „Речник на разузнаването и контраразузнаването“, а по-късно и в други книги и статии. Но Богдана Лазарова на основата на автентични документи и разговори с участници в аферата бе представила подробно и обективно случая. Да го припомним:

На 4 февруари 1992 г. Ахмед Доган посещава турското посолство в София и предава на турския посланик документи, сред които и т.нар. „Оня списък“, в който са посочени имената на няколко десетки служители от Националната разузнавателна служба и Разузнавателното управление на Министерството на отбраната, които са работили под дипломатическо прикритие в различни страни на света. Той обяснил на посланика, че документите ги е получил от тогавашния министър на външните работи Стоян Ганев и от Живко Попов, бивш служител на Първо главно управление. Националната служба за сигурност установява този факт по оперативен път – от придружителя на Доган, който е бил неин агент, и от проведени технически мероприятия. Заведено е следствено дело, тъй като данните в списъка представляват държавна тайна. Преди и по време на следственото дело ръководителите на държавата – президентът Желю Желев, министър-председателят Филип Димитров, председателят на Народното събрание Стефан Савов и министърът на вътрешните работи Йордан Соколов, заемат позиция, че това е провокация на бившата Държавна сигурност с цел да се дискредитират Стоян Ганев и правителството на СДС и да се обтегнат отношенията между СДС и тогавашния негов съюзник ДПС. Върху агента – основният свидетел по делото, се оказва психологическо въздействие, включително и от четиримата ръководители на държавата, които го посещават една нощ в болницата, в която е бил, за да го накарат да се откаже от първоначалните си показания, което той прави. Това е стенографирано и почти изцяло цитирано в книгата на Лазарова. Върху прокуратурата и следствието е оказан политически натиск, вследствие на което делото е прекратено (след три години) поради липса на доказателства. Директорът на Национална служба „Сигурност“ Чавдар Петков и оперативните работници от турското направление, работили по случая, са уволнени няколко месеца след това. Никакви последици за Ахмед Доган и авторите на списъка.

Това, което ми даде кураж да отида при ген. Тодоров и да чуя неговото мнение за случая „Оня списък“ бе, че в книгата имаше снимка, на която той и ген. Любен Гоцев се бяха снимали през 1992 г. с Доган, Осман Октай и Димитър Луджев на един прием в хотел „Шератон“. Знаех, че той вече не е добре със здравето, но взех книгата и отидох на вилата. Седнахме на

терасата. Той разгледа книгата, бях готов да му я оставя, но не пожела. За снимката каза, че я има и е направена по инициатива на Доган, след като запознал генералите със своя заместник Осман Октай. Не е бил много в течение на разследването, тъй като е бил по това време следствен и затворник. Но е чел подробно стенограмата от разговорите на четиримата първи ръководители на страната с агента, проведен през нощта в Правителствената болница. И ми каза две неща, които помня. Че да дадеш такава информация на чужда държава е чисто предателство и както Ахмед Доган, така и Стоян Ганев, Живко Попов и още един от бившите служители на разузнаването, който е помагал в изготвянето на списъка, е трябвало да бъдат съдени и изпратени в затвора. Но политическата целесъобразност и желанието на СДС да се запази във властта с подкрепата на ДПС са надделели. А това – четиримата най-висши ръководители на страната да отидат в болницата и окажат натиск върху агента да се откаже от показанията си, е може би безпрецедентен случай в световната практика. Представяш ли си, ми каза той, първите хора на България по онова време – Тодор Живков, Станко Тодоров, Георги Атанасов и Димитър Стоянов да отидат лично през нощта при някой от проявяващите се вече дисиденти и да го увещават да се откаже от позициите си. Видях, че се умори от срещата и побързах да си отида.

Това ми бе последната среща с генерала. Той губеше сили, разболя се тежко и в края на декември 2012 г. почина. Бях на погребението му в Централните софийски гробища, на което стотици негови бойни другари, приятели и колеги му се поклонихме и отдадохме своята почит към живота и делото му. Вечна му памет.

Август 2025 г.

Бончо Асенов